

Artur Rogalski

"Prace Archiwalno-Konserwatorskie", z. 12, Siedlce 2001 : [recenzja]

Radzyński Rocznik Humanistyczny 2, 232-234

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Prace Archiwalno – Konserwatorskie, zeszyt 12,
Archiwum Państwowe w Siedlcach, Siedlce 2001, ss. 164**

W 2001 r. ukazał się kolejny, dwunasty numer *Prac Archiwalno – Konserwatorskich*, periodyku Archiwum Państwowego w Siedlcach. Redaktorem naukowym tomu jest dr Urszula Głowacka-Maksymiuk, redaktorem naczelnym zaś – Grzegorz Welik.

Artykuły umieszczono w porządku chronologicznym. Wszystkie związane są z dziejami szeroko pojętego regionu siedleckiego. Rozpiętość chronologiczna materiałów zawartych w tomie jest znaczna – od okresu staropolskiego do czasów współczesnych. Większość artykułów ma charakter opracowań lub studiów, oprócz nich znalazła się tu jedna recenzja, oraz dwie publikacje źródłowe.

Artur Rogalski (*Wybrańcy z Trzebieszowa. Przywileje Michała I Korybuta i Jana III Sobieskiego dla żołnierzy chłopskich z ziemi łukowskiej*) opublikował zestaw materiałów źródłowych do dziejów piechoty wybranieckiej ziemi łukowskiej. Podstawą edycji były przywileje królewskie, lustracja trzebieszowskich łanów wybranieckich z 1779 r., oraz XIX-wieczne zaświadczenie o złożeniu przez potomków piechurów wybranieckich skargi sądowej; wszystkie przechowywane obecnie w łukowskim Muzeum Regionalnym. We wstępie autor podjął próbę przedstawienia różnych aspektów życia wybrańców z Trzebieszowa. Poddał też analizie dyplomatycznej treść przywilejów królewskich.

Wanda Więch-Tchórzewska (*Latowicz – zarys dziejów miasta 1423-1869*) na podstawie akt Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych opisała dzieje jednego z miasteczek południowej części historycznego Mazowsza. Przedstawiła okres lokacji Latowicza, czasy prosperity w XVI w. i upadku w XVII w., oraz losy miasta aż do utraty praw miejskich w 1869 r. Artykuł uzupełnia tabela przedstawiająca stan zaludnienia i zabudowy miasta od 1565 do 1929 r. Dzieje Latowicza to przykład degradacji prężnego niegdyś ośrodka miejskiego; miasto podupadające od XVII w., wcześniej było jednym z centrów życia gospodarczego na południowym Mazowszu. W regionie siedleckim analogiczne sytuacje nie należały, niestety do rzadkości.

Artur Górak (*Szlachta wśród urzędników Zarządu Gubernialnego Lubelskiego 1867-1918*) zajął się problemem pochodzenia stanowego urzędników zatrudnionych w Lubelskim Zarządzie Gubernialnym. Podstawą

źródłową pracy były akta osobowe urzędników Rządu Gubernialnego Lubelskiego z lat 1837-1918, a celem – rozpoznanie urzędników pochodzenia szlacheckiego w RGL i ukazanie możliwości ich kariery urzędniczej. Autor rozpatrzył problem wyznania, wykształcenia oraz pochodzenia geograficznego tychże. Przybliżył zagadnienia związane z karierą szlachty – urzędników: możliwości awansu, kryteria doboru personalnego, którym kierowały się władze, procesy rusyfikacyjne, oraz stopień zainteresowania szlachty miejscowej i rosyjskiej możliwościami pracy urzędowej.

Grzegorz Welik (*Życie codzienne ziemian w gubernii siedleckiej w drugiej połowie XIX w.*) opierając się na pamiętnikach i prasie z epoki przedstawił wybrane aspekty bytowania ziemian (wychowanie i wykształcenie, życie rodzinne i towarzyskie) na wschodnich krańcach Królestwa Polskiego w okresie powojennym. Wspomnieć trzeba, iż autor wzbogacił podrozdział poświęcony zagadnieniu nauki wykazem poziomu wykształcenia ziemian powiatu łukowskiego na początku XX w. Życie dość hermetycznego kręgu obywateli ziemskich było różnie oceniane przez współczesnych. Krytykowano ich za sybarytyzm, skłonności do hazardu, rozrzutność i – czasami – brak szerszych horyzontów umysłowych. Trudno jednak nie doceniać wielkiego wkładu ziemianstwa w kultywowanie tradycji patriotycznych oraz budowanie i umacnianie życia kulturalnego i naukowego tej części kraju, która była szczególnie narażona na utratę tożsamości narodowej.

Urszula Głowacka-Maksymiuk (*Towarzystwo Kredytowe Miejskie w Siedlcach. Historia, typ kancelarii, zawartość źródłowa akt*) ukazała dzieje siedleckiego Towarzystwa Kredytowego Miejskiego. Siedleckie TKM funkcjonowało pół wieku – od 1899 do 1949 r. (przy czym od 1935 r. było w stanie likwidacji), jego celem było udzielanie pożyczek pod zastaw nieruchomości miejskich. Towarzystwo działało początkowo w miastach i osadach guberni siedleckiej. W okresie 20-lecia międzywojennego jego teren działania znacznie się poszerzył, obejmując m.in. Brześć nad Bugiem, Kobryń, Pułtusk, Kowel. Artykuł przedstawia strukturę władz Towarzystwa, nakreśla funkcjonowanie kancelarii i zawartość źródłową akt przechowywanych obecnie w siedleckim archiwum. Pracę kończy publikacja inwentarza archiwalnego TKM.

Marek Gieleciński (*Spółeczeństwo Ziemi Siedleckiej na obronę Państwa przed wybuchem II wojny światowej*) przedstawił funkcjonowanie organizacji działających na rzecz obronności Rzeczypospolitej w regionie siedleckim. W ostatnich latach dwudziestolecia międzywojennego działały tu Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, Liga Morska i Kolonialna,

Fundusz Obrony Narodowej, Fundusz Obrony Morskiej oraz Związek Ochotniczych Straży Pożarnych. Tak w powiecie siedleckim jak i w powiatach węgrowskim i sokołowskim największą aktywnością wyróżniała się LOPiP. Jako materiał źródłowy autor wykorzystał akta starostw powiatowych regionu siedleckiego, międzywojenną prasę podlaską oraz materiały przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym.

Rafał Dmowski (*Tymczasowy cmentarz w Parku Miejskim w Siedlcach 1939-1943 r., oraz historia grobów zbiorowych na cmentarzu przy ul. Janowskiej*) opublikował *Sprawozdanie z przebiegu prac ekshumacyjnych z terenu Parku Biskupiego [...] z 1943 r.* Sprawozdanie to, do dziś przechowywane jest w Archiwum Parafii Katedralnej pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny w Siedlcach. Autor we wstępie dał zarys dziejów wojennego cmentarza, usytuowanego przez pięć lat okupacji na obrzeżu parku miejskiego. Wspominał także o innych, istniejących na terenie miasta czasowych miejscach pochówku. Warto tu dodać, iż materiał źródłowy do historii siedleckich nekropolii jest bardzo rozproszony, znajduje się w archiwach instytucji kościelnych, państwowych i samorządowych.

Marek Biarda (*Życie kulturalne miasta Siedlce w latach 1975-1989*) podjął się trudu przedstawienia problemu życia kulturalnego współczesnych Siedlec. Chronologicznie artykuł obejmuje okres, w którym miasto było stolicą województwa PRL. Obraz wyłaniający się z poddanych analizie autora źródeł (prasa, współczesne wydawnictwa regionalne, akta Miejskiej Rady Narodowej, Komitetu Miejskiego PZPR w Siedlcach) jest wielowymiarowy. Niewątpliwe sukcesy w działalności kulturalnej (Teatr ES, aktywność studenckiego klubu „Limes” Miejskiego Ośrodka Kultury, Wojewódzkiego Centrum Kultury i Sztuki itp.), niwelowały działania władz państwowych, traktujących kulturę jako element działalności propagandowej i blokujących jakiegokolwiek przejawy niezależnej myśli twórczej. Narzucona reformą administracyjną z 1975 r. zmiana struktur organizacyjnych placówek i instytucji kulturalnych w mieście nie rozwikłała problemów życia kulturalnego (i kulturotwórczego) miasta.

Tom kończy recenzja pamiętnika Kajetana Kraszewskiego napisana przez Arkadiusza Kołodziejczyka (*Pamiętniki Kajetana Kraszewskiego*). Pamiętnik ten został wydany w 2000 r. nakładem wydawnictwa ANCHER pod tytułem *Silva rerum. Kronika domowa. Wspomnienia i zapiski dzienne z lat 1830-1881*, opracował go Zbigniew Sudolski.

Artur Rogalski (Siedlce)